

Савранська Г.М.,
аспірант кафедри національної безпеки НАДУ

Розвиток національної моделі соціального партнерства у контексті забезпечення соціальної безпеки України

Стаття присвячена дослідженню соціального партнерства, його змісту, культурних, ціннісних підстав формування та ролі в досягненні партнерських відносин у суспільстві як фактору безпечної взаємодії у соціальній сфері.

Ключові слова: соціальне партнерство, соціальна держава, соціальна безпека.

Савранская Г.Н. Развитие национальной модели социального партнерства в контексте обеспечения социальной безопасности Украины

Статья посвящена исследованию социального партнерства, его содержания, культурных, ценностных основ формирования и роли в достижении партнерских отношений в обществе как фактора безопасного взаимодействия в социальной сфере.

Ключевые слова: социальное партнерство, социальное государство, социальная безопасность.

Savranska G.N. Development of national model of social partnership status in the context of providing of social safety of Ukraine

The article is devoted research of social partnership, its maintenances, cultural, valued bases of forming and role of achievement of partner relations in society as a factor of safe co-operation in a social sphere.

Key words: social partnership, social state, social security.

Постановка проблеми. На рубежі ХХ і ХХІ ст. особливої ваги набуває прояв соціальних партнерських взаємодій, соціальних партнерських відносин. Багато учених акцентує увагу на їх розвитку, поширенні та визнанні. Загальним у цьому процесі є формування нової філософії, соціології і політології безпеки: досить чітко визначені, що головною загрозою в ХХІ ст. є в основному невоєнні фактори. Вважаємо, що становлення основ соціальної безпеки в контексті соціального партнерства (як нового інституту) може сприяти як розвитку теорії безпеки, так і, можливо, вдосконаленню практичної діяльності в соціальній сфері.

Відносини соціального партнерства можуть сприяти суспільній згоді та спростити ціннісне включення України у світове співтовариство, що базується на правових і демократичних принципах свободи особи, толерантності та ліберальної економіки. Подібні завдання актуалізовані необхідністю розвитку українського суспільства, тому вимагають системного вивчення соціального партнерства наукою з державного управління. Також необхідне теоретичне осмислення культурних і ціннісних факторів формування соціального партнерства, ідеології становлення партнерських відносин у суспільстві, ціннісних основ формування і відновлення соціального партнерства у традиційному соціумі в умовах трансформації загального регіонального і поліетнічного простору.

За цих обставин особливо актуальними є формування теоретико-методологічних засад державного управління соціальним партнерством як механізму забезпечення соціальної безпеки України, адаптація досвіду провідних країн світу щодо його здійснення, аналіз умов, що сприятимуть реформуванню системи державного управління в Україні відповідно до європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної проблеми свідчить, що питанню розвитку соціального партнерства як фактору розбудови соціальної держави різні фахівці приділяли достатньо уваги [1–4; 9; 14]. Однією із перших в Україні

соціальне партнерство як фактор політичної та соціальної стабільності дослідила Т.М.Ляшенко [13]. А.С.Лобанова ставить проблему необхідності обґрунтування розвитку соціально-політичного партнерства в контексті реалій українського суспільства [12]. Практики глобального функціонування партнерських взаємодій (соціальних, політичних, військових і т. ін.), відображені в концепті “партнерство”, детально розглянуті в статті В.М.Кузнєцова “Культура партнерства як культура життя” [11]. Процес формування передумов державно-суспільного партнерства у вирішенні повсякденних завдань, які поки що погано усвідомлюються державою, але вже добре зрозумілі суспільству, досліджує І.В.Євдокимов [8]. Водночас у літературі недостатньо уваги приділялося проблемі формування ефективних та дієвих механізмів державного управління розвитком соціального партнерства у сфері забезпечення соціальної безпеки України. Лише системні знання дадуть змогу відповісти на численні питання епістемології соціальної безпеки. Як виклик історії в українському суспільстві виникла потреба в забезпеченні ефективного державного управління та належного рівня соціальної безпеки. Вважаємо, що однією з таких форм стабілізації соціального середовища може бути соціальне партнерство. Проблематика з’ясування сутності соціального партнерства залишається недостатньо актуальною в науковому та соціологічному дискурсі.

Формулювання цілей статті. Мета статті – виявити особливості розробки механізму соціального партнерства в умовах реформування всіх сфер громадського життя у контексті забезпечення соціальної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція соціального партнерства, що зародилася наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. як ефективний інструмент подолання конфліктних ситуацій в соціально-трудовій сфері, в наш час стає універсальним засобом вирішення різних соціальних проблем у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Відносини соціального партнерства розвиваються давно, але, незважаючи на їх явну ефективність у досягненні згоди, вони визнаються не у всіх країнах, не всіма суб’єктами соціально-трудових відносин, державними органами, громадськими організаціями тощо.

До середини ХХ ст. у більшості розвинених країн Європи відбувається становлення соціально-правової держави, що гарантує свободу, безпеку і право приватної власності, а також забезпечує соціальний мир і економічне зростання, соціальні гарантії у сфері зайнятості, освіти, охорони здоров’я і т. ін. Це виражається у визнанні державою й гарантуванні її реальною політикою соціальних, економічних і культурних прав людини: права на працю і захист від безробіття, на мінімум заробітної плати, що забезпечує гідне існування, на охорону праці, на відпочинок, соціальне забезпечення за віком та інвалідністю тощо. Зазначені права після Другої світової війни віднесені до загально визнаних прав людини (Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю Організації Об’єднаних Націй 10 грудня 1948 р.). Однак було б помилково стверджувати, що у світовому досвіді соціального партнерства інтереси людини завжди ставилися понад усе, оскільки в балансуванні інтересів враховуються також цілі роботодавців та інтереси економічного розвитку суспільства.

Модель соціальної держави приваблива тим, що вона гарантує економічну свободу людини і визнання права підприємців та найманих працівників (їхніх представників) на тарифну автономію (суб’єкти соціального діалогу в Україні недостатньо сильні, щоб перевести регулювання в режим тарифної автономії). Цей принцип покладений в основу регулювання соціально-трудових відносин за

допомогою переговорного процесу й розроблення угод через систему соціального партнерства за обов'язкової участі держави у правовому забезпеченні умов для цього. Крім того, модель соціальної держави припускає виробничу демократію, тобто участь працівників у керуванні організацією: у виробленні й реалізації соціально-економічних рішень, що стосуються умов оплати та праці, перспектив розвитку організації, що створює умови зацікавленості працівника в колективних результатах.

Незважаючи на те, що в наш час соціальне партнерство як основа безконфліктного регулювання соціальних відносин в економічно розвинених країнах ґрунтується на загальних принципах, еволюційний характер становлення соціального партнерства зумовив розбіжності між моделями соціального партнерства в різних країнах, що пояснюється національними особливостями, урахування яких є найважливішим принципом реалізації соціального партнерства у відповідній державі.

Теоретичною основою становлення соціального партнерства є визнання необхідності існування в суспільстві різноманітних соціальних груп зі специфічними функціями, об'єктивності конфлікту їх інтересів і боротьби між соціальними групами, можливості отримати результат у вигляді взаємоприйнятого суспільного розвитку, що відповідає перспективним завданням, компромісу [11]. Становлення й розвиток соціального партнерства можливі за певних умов, зокрема створення необхідного інституціонального і правового середовища. У зв'язку із цим можна виділити загальні риси, властиві всім національним моделям соціального партнерства [2]:

- формування й визнання ідеології соціального партнерства на протидію ідеології соціальної конфронтації;

- мотивація суб'єктів на активну участь у системі соціального партнерства;

- закріплення загальних принципів соціального партнерства;

- створення й розвиток соціально-економічних і правових інститутів, що забезпечують реалізацію соціально-партнерських відносин.

Проте в різних державах моделі соціального партнерства мають деякі відмінності:

- за політичною орієнтацією системи соціального партнерства;

- за змістом партнерських відносин;

- за механізмом правового регулювання договірному процесу;

- за ступенем участі працівників в управлінні організацією і формами такої участі;

- за роллю і місцем держави у системі соціального партнерства. В одних випадках держава виступає як спостерігач і посередник (Німеччина, США), в інших (наприклад у Франції) регулювання в сфері трудових відносин здійснюється за активної участі держави;

- за характером взаємодії профспілок із владними структурами й роботодавцями;

- за рівнем ведення колективних переговорів для досягнення згоди з різних питань. Існують дві основні системи соціального партнерства: багаторівнева, що містить у собі окремі підприємства, галузі, регіони і державу в цілому (наприклад скандинавські держави) та однорівнева, що обмежена тільки співробітництвом роботодавців і профспілок у межах підприємства (наприклад: США, Канада, Японія, держави Азії) [10].

Більшість дослідників, зосереджуючи увагу на переломних етапах суспільного розвитку, відштовхується від двох взаємозалежних принципів необхідності “регулювання” суспільного розвитку. Вони виходять із того, що соціально-економічні

й політичні процеси в цей час неможливі без належного контролю з боку держави, а також того, що позитивні для громадянського суспільства процеси неможливі без “акумуляції” соціальних структур, здатних забезпечити створення “держави загального добробуту”. Цей принцип знайшов відображення у шведській і австрійській моделях суспільного розвитку [17].

Своєрідність у формуванні соціального партнерства зумовлена такими причинами. По-перше, система регулювання соціально-трудових відносин виникає й розвивається в будь-якій державі протягом тривалого періоду. У результаті на формування цієї системи впливають національні соціально-економічні, культурні, психологічні й історичні особливості і традиції. По-друге, різноманіття моделей соціального партнерства відображає різноманіття умов господарювання і суспільного розвитку. У свою чергу, їх конкретні характеристики стають важливими ознаками, що розкривають особливості функціонування систем ринкового господарювання й систем суспільно-політичного ладу. По-третє, як наслідок організаційні форми і методи, пристосовуючись до завдань економічного розвитку і соціальних цілей, зазнають істотного коригування. Таким чином, система соціального партнерства виникла як природна реакція на тверді принципи капіталістичного ринкового господарства з метою збереження соціальної стабільності у суспільстві. При цьому згадана система розвивається досить довго, зазнаючи впливу безлічі факторів, історичних традицій тощо. Відповідно головні труднощі у становленні соціального партнерства пов’язані з вирішенням проблеми узгодження різноманітних елементів, що утворюють цю систему, в тому числі соціально-економічних процесів.

Отже, еволюцію соціального партнерства варто розглядати в трьох аспектах:

- як результат у процесі тривалих змін його попереднього й нинішнього стану, в тому числі моделювання при переході до ринкової економіки;
- як наслідок поступових кількісних і якісних змін економічної системи ринкового типу;
- як партнерство за методом (типом) від малого або фрагментарного до великого й системного.

Еволюційний підхід до розуміння проблеми дає змогу обґрунтувати трактування соціального партнерства як процесу, тобто як сукупність послідовних дій для становлення й розвитку партнерських відносин. Без матеріалізації процесорних принципів соціальне партнерство стає хаотичним явищем без певних цільових орієнтацій та установок.

Формування відносин соціального партнерства пов’язано з такими компонентами забезпечення його існування:

- визначення сукупності відносин соціального партнерства і їх класифікації за інтересами, цілями і завданнями, правовим та інформаційним забезпеченням;
- побудова моделі соціального партнерства з урахуванням виявлених суб’єктів взаємодії;
- установлення принципів, умов соціального партнерства, його тимчасових і змістових процедур;
- створення спеціалізованих органів, що забезпечують реалізацію партнерських відносин і досягнутих домовленостей;
- наділення повноваженнями спеціальних державних органів з контролю за виконанням досягнутих домовленостей і арбітражу.

Очевидно, що за такого розгорнутого процесорного трактування організаційний бік соціального партнерства виходить за рамки перехідного періоду до ринкової

економіки і цілком відповідатиме розвиненій економічній, соціальній і політичній системі із властивими їй відносинами.

Розвиток соціального партнерства має кілька особливостей, пов'язаних із трансформацією його принципів. На стадії формування ринкових відносин соціальне партнерство може співвідноситися із принципом “обов'язковості”, коли держава є своєрідним гарантом формування й реалізації партнерських відносин. У міру розвитку економічної системи й демократизації партнерських відносин необхідність дотримання принципу “обов'язковості” поступово відпадає, трансформуючись у принцип “достатності”, тобто соціальне партнерство між суб'єктами, які взаємодіють, повинно бути достатнім, що забезпечує процес соціально-економічного розвитку, а не обмежувальним або таким, що стримує його. У свою чергу, принцип “достатності” може перетворитися у принцип “обумовленості”, коли партнерські відносини між суб'єктами законодавчо закріплені, механізми взаємодії суб'єктів налагоджені й розвиваються під впливом економічних, соціальних і політичних відносин. Таким чином, розуміння процесорного розвитку соціального партнерства створює передумови для визначення методів формування й реалізації партнерських відносин.

На сьогодні основними принципами соціального партнерства є: дотримання законодавства; рівноправність сторін у свободі вибору й обговоренні питань, що становлять зміст колективних договорів, угод; повноважність представників сторін; добровільність сторін у взятті на себе зобов'язань; реальність забезпечення прийнятих зобов'язань; систематичність контролю й відповідальність за виконання зобов'язань.

Будь-який зміст, у тому числі соціальне партнерство, повинно набути форми. Відмітними ознаками формалізації є принципи й методи. Принцип досить схематично показує можливості соціального партнерства, що формує і реалізує його відносини, а також механізм реалізації партнерських відносин. Методи соціального партнерства деталізують партнерські відносини між різними суб'єктами. Вони мають певну специфіку. Методи можуть бути прямими й непрямими; проблемно-орієнтованими й ситуативними; програмними й одиничними; загальними й частковими.

Непрямі партнерські відносини припускають діагностику суб'єктами соціального партнерства економічного, соціального, соціально-психологічного середовищ та ін., розуміння свого місця в певному середовищі й інтересів суб'єктів партнерських відносин. Побічність відносин соціального партнерства припускає коригування й саморегулювання своїх позицій стосовно себе, інших суб'єктів і суспільства. Тут повинні переважати загальнонаціональні інтереси над територіальними, груповими й індивідуальними.

Проблемно-орієнтовані методи соціального партнерства припускають знання тенденцій і закономірностей розвитку партнерських відносин і побудову різного роду програм, планів, заходів щодо вирішення проблем, що виникають. Методи тут рекомендується використовувати на трьох рівнях: державному, територіальному, конкретного підприємства.

Ситуативні методи зумовлені змінами, як правило, тимчасовими, у середовищі економічного й соціального відтворення людини. Вони припускають оперативне регулювання суперечностей, що виникають. Ситуативне розуміння припускає оперативний вплив, регулювання економічної ситуації й вирішення питань до того, як вони трансформуються в нерозв'язувану проблему.

Програмні методи соціального партнерства не можуть застосовуватися ізольовано від питань програмного перетворення економічної, соціальної й

політичної системи, тобто програма соціального партнерства з певних проблем є частиною цілого, частиною загальних програмних перетворень. Те саме стосується і одиничних, приватних і загальносистемних методів соціального партнерства. Загальносистемні методи – це і засоби, що забезпечують багатоінструментальність вирішення проблем за допомогою соціального партнерства. Вони різні за природою, механізмами застосування, можливими результатами і оцінними показниками. Серед них виділяють організаційні, економічні, правові, управлінські, соціально-психологічні та інші методи регулювання процесів взаємодії соціальних верств, професійно-кваліфікаційних і демографічних груп.

Віддавати перевагу якомусь із методів було б неправильно. Розглянуті вище методи є універсальними й вимагають додаткової розробки, починаючи з наукових основ механізму формування соціального партнерства.

Країни з розвинутою ринковою економікою мають позитивні результати використання соціального партнерства, особливо в разі загострення ситуації на ринку праці, і вважають соціальне партнерство надійним і перевіреним соціально-економічним механізмом, що сприяє економічній та політичній стабільності і розвитку цивілізованих суспільних відносин [1].

Аналіз соціального партнерства як суспільного феномена показує, що воно знаходить якісно нову систему відносин між роботодавцями і найманими працівниками, при яких забезпечуються баланс і реалізація їхніх основних соціальних інтересів [7; 9; 17]. Система соціального партнерства припускає низку умов існування:

- виникнення й розвиток сил, що представляють інтереси основних суб'єктів соціального партнерства: найманих працівників і роботодавців;
- якісну зміну інституту держави, що в нових умовах встановлює партнерські стосунки із представниками праці й капіталу;
- зміну світової економіки в цілому, що пов'язане з новою якістю економічного зростання на основі інтенсифікації.

Таким чином, процеси, що відбуваються в Україні, вимагають істотного коригування політики забезпечення соціальної безпеки. В такій ситуації потрібно будувати суспільство на принципах співробітництва й взаємоповаги, реалізації принципів соціальної справедливості, що стає можливим тільки за умови збалансування економічного й соціального розвитку. На перший план повинні висуватися загальнолюдські й соціальні цінності. Для цього необхідне об'єднання всіх конструктивних сил як на національному, так і на регіональному рівні й створення ефективної системи соціального партнерства для вирішення проблем, що виникають, забезпечення стійкого розвитку. Причому важливо розробити такі механізми взаємодії суб'єктів соціального партнерства, щоб інтереси одних не зашкодили інтересам інших. Співробітництво та партнерство важливі для вирішення серйозних питань, які здатні впливати на процеси, що відбуваються.

Отже, сучасне розуміння партнерських відносин набагато ширше від його первісного значення й стосується суб'єктів, що беруть участь у різноманітних відносинах (від міжособистісних до міждержавних). В основу цього покладено процеси демократизації: утвердження правової рівності громадян. Ось чому сучасне трактування соціального партнерства містить у собі будь-які форми співробітництва, цілеспрямованої взаємодії суб'єктів у всіх сферах життя.

Таким чином, соціальне партнерство будується на визнанні рівності суб'єктів, що взаємодіють та їх здатності вести діалог.

Для України необхідність формування ефективної моделі соціального партнерства виникла після переходу економіки на ринкові основи у зв'язку з відокремленням бізнесу від держави. Реформи, проведені в країні, насамперед позначилися на найбільш уразливих верствах населення: пенсіонерах, інвалідах, багатодітних родинах. Прийняття цілої низки законів, розробка соціальних програм не пом'якшило життєво важливі проблеми багатьох груп населення [12].

Однією із проблем, зумовлених соціально-економічними й політичними реформами в Україні, є гострий конфлікт ціннісних орієнтацій. За відсутності базової системи цінностей, здатної бути основою соціального консенсусу, такий конфлікт криє в собі небезпеку незворотного розколу суспільства.

Проведені в країні демократичні перетворення передбачають нову модель взаємозв'язків між державою та індивідами, відповідно питання про національні інтереси й цінності є досить актуальним. Імперська модель припускала підпорядкування інтересів особистості інтересам (цілям і завданням) “великої держави”. Радянська модель запозичила багато рис імперської, однак роль об'єднувального фактора відіграла комуністична ідеологія. Після розпаду Радянського Союзу перед суспільством знову постала проблема самоідентифікації [11; 16]. Нація-держава – це модель відносин між суспільством і державою, що протилежна імперській. У рамках ліберальної інтерпретації нації в сучасному розумінні – це переважно “нація-держава”, тобто виниклий у країнах Заходу особливий тип зв'язку між державою і суспільством, що складається з руйнуванням твердих статусних меж і встановлення рівності прав: це, передусім, політична, а потім уже культурна й етнічна категорія, що позначає співтовариство громадян, які виступають у ролі колективного суб'єкта своєї держави. Під національними інтересами в цьому разі маються на увазі інтереси громадянського суспільства, що виявляються, узгоджуються і реалізуються державою.

Україна є соціальною державою, політика якої спрямована на створення умов, що забезпечують гідне життя й вільний розвиток людини [6]. Це дає підстави визнати необхідність гарантування з боку держави прав людини, що приводить до визнання необхідності соціального співробітництва.

Соціальна держава – поняття, що характеризує сучасну державу, яка у відносинах із громадянським суспільством вирішує соціально-економічні, культурні й екологічні завдання. Принцип соціальної державності – перерозподіл національного доходу в інтересах суспільства в цілому, зокрема на користь соціально незахищених верств населення.

Соціальною можна вважати лише ту державу, яка:

- спирається на верховенство права;
- забезпечує гарантії дотримання прав і свобод людини;
- створює сприятливі умови для реальної участі працівників у виробленні й соціальній експертизі управлінських рішень на всіх рівнях управління і влади;
- визнає та реалізує систему соціального партнерства як основного механізму досягнення громадської згоди, балансу інтересів працівника, роботодавця, держави при регулюванні соціально-економічних і трудових відносин [5].

Соціальна політика держави буде повноцінною лише тоді, коли держава за активної участі інших суб'єктів громадянського суспільства на основі співробітництва розробляє її пріоритети і стратегію, а також спільними зусиллями організує їх практичну реалізацію. Тільки орієнтуючись на соціальне партнерство, в багатосуб'єктному суспільстві можуть бути в повному обсязі забезпечені

конституційно закріплені функції соціальної держави. Сприяння зміцненню інститутів громадянського суспільства дає змогу членам цього суспільства досягати спільних інтересів. Таким чином, соціальне партнерство може стати основним інструментом побудови й розвитку соціальної держави.

Україна поступово стає соціальною державою. Обравши соціально орієнтовану спрямованість розвитку економіки, побудову соціальної демократичної держави, Україна повинна використовувати при цьому механізми й принципи соціального партнерства, в основу якого покладено баланс інтересів соціальних суб'єктів, їх соціальну відповідальність і справедливість.

Деякі дослідники виражають песимізм з приводу становлення й розвитку соціального партнерства України. Проблема полягає і в тому, що формування громадянського суспільства відбувається одночасно зі становленням соціального партнерства. Україна переживає перехідний період. Назріла необхідність консолідації всіх сил, оскільки держава, як правило, не в змозі розв'язати серйозні проблеми без підтримки суспільства, і навпаки, суспільство не може вирішити їх без підтримки держави. Успіху у вирішенні соціальних проблем можна домогтися тільки спільними зусиллями. При цьому необхідно заздалегідь урахувувати неминучі суперечності між соціальними групами й запобігати їм, щоб уникнути гострих конфліктів у суспільстві.

Звичайно, потрібно вивчати світовий досвід соціального партнерства, але при цьому варто мати на увазі, що моделі соціального партнерства, що склалися в державах Заходу, не можуть у незмінному вигляді бути "перенесені" в Україну. Таким чином, у перехідний період зберігається актуальність проблеми вибору на різних рівнях громадської організації з безлічі варіантів, у тому числі орієнтація на досвід інших держав (його співвідношення з українською дійсністю й реальними потребами набуває вирішального значення), на власний досвід, успішні рішення в минулому (можуть бути й комбіновані можливості). Слід мати на увазі й те, що модель соціального партнерства, що буде використовуватися, повинна бути досить органічною стосовно вітчизняної економічної системи.

Аналіз стану й динаміки розвитку відносин соціального партнерства дає підстави стверджувати, що на сьогодні загалом сформувалася українська модель соціального партнерства. Зокрема, сформовані основні механізми ведення колективних переговорів на різних рівнях і створена законодавча база для колективно-договірного регулювання соціально-трудових відносин. Багато авторів відзначає особливості становлення соціального партнерства в Україні [2; 12; 13]. Специфікою становлення відносин соціального партнерства в Україні на сучасному етапі є їх формування в умовах відмови від централізованого (державного) регулювання трудових відносин, а також зміна форм власності, пов'язана з процесом приватизації в різних сферах. Послаблення втручання держави в соціальні відносини, формування нового сектору економіки, незалежного від держави, істотно підвищують роль локального (договірного) регулювання, у рамках якого договірні форми встановлення прав і обов'язків учасників суспільного процесу мають вирішальне значення.

Зазначена модель складається на основі, з одного боку, соціально-культурної спадщини, з другого – реалій ринкової економіки. Велика кількість формальних процедур взаємодії суб'єктів соціального партнерства, недостатність сформованої нормативної бази, низький рівень самоорганізації працівників і громадянського суспільства в цілому робить цю модель досить уразливою для тиску з боку зацікавлених владних структур. Система взаємодії інститутів, що представляють

інтереси сторін, розвивається на регіональному й територіальному рівнях. Таким чином, українська модель соціального партнерства характеризується яскраво вираженими регіональними особливостями.

Аналіз стану взаємодії соціальних партнерів в Україні дає змогу виявити низку проблем, які стосуються факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ.

До факторів зовнішнього середовища відносять: відсутність повноцінної нормативно-правової бази соціального партнерства; незавершеність процесу інституціоналізації соціального партнерства; відсутність повної й достовірної інформації про взаємодію суб'єктів соціального партнерства; недостатня увага органів державної влади й органів місцевого самоврядування, а також засобів масової інформації до проблеми становлення і розвитку соціально-партнерських відносин в Україні та ін.

Внутрішні фактори – неготовність суб'єктів соціального партнерства і, зокрема, роботодавців (керівників організацій, підприємств) до роботи в нових економічних умовах; вплив стереотипів патерналізму (утриманства) у свідомості працівників; неготовність багатьох роботодавців сприймати працівників і профспілки як рівноправних суб'єктів соціального партнерства; неготовність до довгострокової взаємодії сторін соціального партнерства.

Отже, соціальне партнерство у тому вигляді, в якому воно сформувалося, являє собою досить узгоджену систему, що має певну соціальну орієнтацію. Однак у сучасній Україні ця система поки що перебуває на стадії формування, становлення, що виражається в тих чи інших негативних явищах. Зокрема, елементи соціального партнерства, які склалися, працюють ізольовано один від одного. На практиці найчастіше порушується порядок взаємодії угод різного рівня як за змістом, так і за термінами виконання. Багато роботодавців не зважають на положення чинних галузевих угод. Досить багато організацій взагалі не мають колективного договору, хоча саме цей різновид актів-угод надає реальну можливість розвитку соціального партнерства, оскільки регулює винятково відносини між роботодавцем і його працівниками.

В умовах соціального партнерства можуть бути раціонально й ефективно вирішені різні соціальні проблеми, що виникають у суспільстві. Саме ця обставина робить соціальне партнерство суттєвим фактором забезпечення соціальної безпеки як складової національної безпеки України і є одним з механізмів, що дає змогу послабити напруженість у суспільстві [4; 6; 8; 15; 16]. Соціальне партнерство в умовах ринкової економіки є найбільш перспективним і цивілізованим видом відносин між зазначеними суб'єктами. Подібна форма домовленості між державними структурами й громадськими організаціями дає змогу об'єднати інтелектуальний потенціал, людські й фінансові ресурси навколо конкретної соціальної проблеми.

Оцінюючи ситуацію, що склалася на сьогодні, варто визнати, що державна політика у сфері соціального партнерства в Україні не є цілісною, а має фрагментарний характер. У цій ситуації потрібні енергійні зусилля усіх зацікавлених сторін для того, щоб цей процес став дійсно незворотним і загальнопоширеним. Соціальна політика є потужним інструментом, здатним регулювати відносини влади й суспільства, і має здійснюватися, передусім, в інтересах суспільства. Саме взаємодія державних структур із громадськими організаціями, державна політика, орієнтована на соціальне партнерство, і можуть у перспективі стати основним принципом об'єднання зусиль суспільства й держави у вирішенні найважливіших політичних, соціально-економічних, екологічних, моральних та інших проблем.

Для розвитку соціального партнерства як фактора забезпечення соціальної безпеки в Україні необхідно вирішити низку питань, що стосуються інституціонального статусу соціального партнерства, його нормативно-правового забезпечення, основних напрямів соціального діалогу, механізмів залучення роботодавців і працівників (їхніх представників) до активної участі в соціально-партнерських відносинах.

Соціальне партнерство, з одного боку, враховує реалії сьогодення, а з другого – спрямоване на вбудовування в ліберальну модель ринкової, що базується на самостійності й ініціативі громадян. У цьому зв'язку ініціативні суспільні об'єднання можуть бути частиною системи соціального партнерства за умови більшої підтримки з боку держави й належної уваги з боку засобів масової інформації.

Гармонізація відносин суспільства й держави, особистості і влади має відбуватися на рівні як окремо взятого індивіда, різних соціальних груп, так і суспільства в цілому. Одним із зовнішніх проявів громадянського суспільства вважається структурування соціуму у вигляді різних організацій, що поєднують окремих людей за їхніми інтересами, прихильностями, професійними та іншими устремліннями, активним використанням індивідами і соціальними групами інструментів публічного вираження й захисту своїх соціальних, економічних, екологічних та інших інтересів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Подальший демократичний розвиток України потребує формування ідеології соціального партнерства, що є формою соціальної взаємодії багатьох державних інститутів і суспільних груп громадянського співтовариства, яка дає їм змогу вільно виражати свої інтереси і знаходити цивілізовані способи їх гармонізації і реалізації. Важливим завданням є розвиток соціального партнерства. Крім того, соціальне партнерство може сприяти створенню суспільної системи соціальної безпеки, що дасть змогу вирішити політичні, економічні та соціальні завдання, найбільш актуальні на сьогодні, і, зокрема, вперше інтегрувати державні інститути у сферу реального, а не декларованого захисту громадянського суспільства; поставити державні органи влади під контроль суспільних інститутів; створити механізм захисту основних прав і свобод громадянського суспільства від посягань з боку держави; обмежити сферу права та компетенцій, а також оптимізувати організаційні і управлінські структури державних органів управління шляхом делегування низки їх функцій і завдань суспільним структурам. Конкретними завданнями подальшого дослідження запропонованої проблеми має стати обґрунтування пропозицій щодо: створення суспільних формувань і структур, а також взаємодії з будь-якими іншими громадськими організаціями і об'єднаннями та державними органами з метою підвищення рівня соціальної безпеки; уточнення системи критеріїв (показників) оцінювання ефективності державного управління соціальним партнерством; характеристики існуючих форм та методів цілеспрямованого впливу органів державної влади на формування ціннісно-нормативної складової соціального партнерства та обґрунтування пропозицій щодо їх удосконалення в контексті забезпечення соціальної безпеки України; надання пропозицій щодо вдосконалення способів безпосереднього реагування на ситуації, що загрожують життю і здоров'ю громадян, їх власності, природному і культурному місцю існування, правопорядку, міжетнічним відносинам.

Список використаних джерел

1. Алексеев С. К новой социальной политике / С. Алексеев // Социальное партнерство. – 2009. – № 3. – С. 18–19.

2. *Алексейчук В. В.* Теоретичні підходи до обґрунтування сутності поняття соціального партнерства / В. В. Алексейчук // *Держава та регіони : наук.-вироб. журн. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т., 2009. – № 1. – С. 10–13. – (Серія: Державне управління).*
3. *Андрійв В.* Соціальне партнерство як форма захисту профспілками трудових прав працівників / В. Андрійв // *Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. – № 38. – С. 371–375.*
4. *Афоніна О. Г.* Соціальна безпека: проблеми становлення соціального партнерства в Україні / О. Г. Афоніна // *Вісн. НАДУ. – 2011. – № 4. – С. 241–249.*
5. *Бортнікова О. Г.* Державне управління забезпеченням соціальної безпеки та проблеми становлення соціального партнерства в Україні / О. Г. Бортнікова // *Інвестиції: практика та досвід : наук.-практ. журн. – 2012. – № 13. – С. 85–89.*
6. *Весельська Л. А.* Державна політика у сфері соціальної безпеки: організаційно-правовий аспект / Л. А. Весельська // *Вісн. держ. служби України. – 2011. – № 1. – С. 8–12.*
7. *Город и бизнес: формирование социальной ответственности российских компаний / С. В. Ивченко, М. И. Либоракина, Т. С. Сиваева ; под ред. М. И. Либоракиной. – М. : Фонд “Ин-т экономики города”, 2003. – 136 с.*
8. *Евдокимов И. В.* Государственно-общественное партнёрство в решении проблем рецидивной преступности / И. В. Евдокимов // *Безопасность Евразии. – 2010. – № 2. – С. 531–546.*
9. *Колот А. М.* Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2005. – 230 с.
10. *Кудряченко А. І.* Соціальне партнерство: європейський досвід і Україна / А. І. Кудряченко // *Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокварт. зб. / Нац. ін-т стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2008. – № 3. – С. 132–141.*
11. *Кузнецов В. М.* Культура партнерства як культура життя / В. М. Кузнецов // *Безопасность Евразии. – 2010. – № 2. – С. 7–52.*
12. *Лобанова А. С.* Соціально-політичне партнерство у контексті українських реалій: постановка проблеми / А. С. Лобанова // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : зб. наук. пр. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – Вип. 16. – 716 с.*
13. *Ляшенко Т. М.* Соціальне партнерство як фактор політичної та соціальної стабільності в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 “Політичні інститути і процеси” / Ляшенко Т. М. – К., 1998. – 18 с.
14. *Мирзоян Г. В.* Социальное партнерство в российском обществе / Г. В. Мирзоян. – М. : Соц.-гуманитар. знания, 2010. – 268 с.
15. *Ситник Г. П.* Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник / Г. П. Ситник. – К. : НАДУ, 2012. – 545 с.
16. *Скуратівський В. А.* Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення / В. А. Скуратівський, О. А. Линдюк // *Вісн. НАДУ. – 2011. – № 3. – С. 194–204.*
17. *Якимец В. Н.* Межсекторное социальное партнерство: основы, теория, принципы, механизмы / В. Н. Якимец. – М. : Едиториал УРСС, 2006. – 384 с.